

Irak 2005

Kemal İnat*

ABD ve onun müt-tefiklerinden oluşan Koalisyon güçlerinin işgalinin devam ettiği Irak'ta 2005 yılının en önemli gelişmeleri, 30 Ocak'ta geçici parlamentonun ve vilayet konseylerinin üyelerini belirlemek için yapılan seçimler, 15 Ekim'deki Anayasa referandumu ve bu referandumda kabul edilen anayasa uyarınca oluşacak yeni parlamento-yu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen 15 Aralık seçimleri olmuştur.



Sünni direnişçiler, di-ğer Arap ve İslam ülkelerinden gelen savaşçılar ve işgalin sona ermesini isteyen bazı Şii gruplar ile Amerikan askerleri, diğ-er Koalisyon güçleri ve onların desteklediği yeni Bağdat yönetimi arasındaki yoğun çatışmaların azalmadan devam ettiği 2005 yılı içerisinde, herkesin herkese karşı şiddet uyguladığı kaos ortamından en büyük zararı yine sivil Irak halkı görmüştür. Irak Savaşı-nın başladığı 2003'ten 2005 sonuna kadar ölen sivil Iraklıların sayısının 79 000'e vardığı tahmin edilirken, çatış-malarda hayatını kaybeden

Resmî Adı	Irak Cumhuriyeti
Başkent	Bağdat
Yüzölçümü	437.072 km ²
Nüfus	26.074.906
GSMH	94,1 Milyar Dolar
Hükümet Biçimi	Federal Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Celal Talabani
Dışişleri Bakanı	Hoşyar Zebari
Türkiye Büyükelçisi	Sabah Omran
Askeri Harcam./GSMH	9.3
Asker Sayısı	100,000
Etnik Yapı	
Şii Arap	% 58
Sünni Arap	% 17
Kürt	% 17
Türkmen	% 6
Diğ-er	% 2
Dini Yapı	
Şii	% 62
Sünni	% 36
Diğ-er	% 2
Petrol Üretimi	2,03 milyon varil/gün
Petrol Tüketimi	351.500 varil/gün
İhracat	17,78 milyar dolar
İthalat	19,57 milyar dolar

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Amerikan askerlerinin sayısı 2 180'e ve Irak güvenlik güçlerinin sayısı 4 036'ya yükselmiştir.¹

Yıl içerisinde Irak'la ilgili gündeme gelen diğer konular ise, ülkede istikrarı bir türlü sağlayamayan Washington yönetiminin askerlerini ne zaman çekeceği, İtalya, Danimarka ve Norveç gibi müttefiklerinin askerlerini çekmesinin ABD üzerine etkilerinin ne olacağı, Irak'ta kaçırılan rehinelere konusunda nasıl bir tavır izleneceği, komşu ülkelerin Irak'taki gelişmelerden ne şekilde etkilendiği ve buna karşı geliştirdikleri politikalar, ülkenin kuzeyinde yerleşik Kürtlerin yeni sistem içerisinde nasıl yer alacakları ve kendi bölgelerindeki azınlıklara karşı uyguladıkları politikalar ile 19 Ekim'de başlayan Saddam Hüseyin davası olmuştur.

İşgalin resmen sona erdiği 28 Haziran 2004 tarihinde, üyeleri Koalisyon Geçici Otoritesi (Coalition Provisional Authority) ve Irak Yönetim Konseyi (Iraqi Governing Council) tarafından atanan ve Güvenlik Konseyi'nin 1546 sayılı kararıyla da tanınan, İyad Allavi başkanlığındaki Irak Geçici Yönetimi ile 2005 yılına giren Irak'ta, bu yıl içerisinde yapılan 30 Ocak seçimleri sonucu oluşan Geçici Ulusal Parlamento'nun (Transitional National Assembly) seçtiği İbrahim El-Caferi başkanlığındaki, bu defa halkın oylarına dayalı yeni geçici hükûmetle 15 Aralık seçimleri gerçekleştirilmiş ve bundan sonraki yıllarda ülkeyi yönetecek hükûmeti çıkaracak yeni parlamento belirlenmiştir.

28 Haziran 2004'te resmen egemenliğine kavuşmasına rağmen Irak, 2005 yılı boyunca da ABD önderliğindeki Koalisyon güçlerinin kontrolünde olmaya devam etmiştir. Yukarıda değinilen Güvenlik Konseyi kararıyla ülkedeki varlıkları meşrulaştırılan, 8 Kasım 2005 tarihli ve 1637 sayılı yeni bir kararla görev süresi 2006 sonuna kadar uzatılan ve sayısı 150 000'e ulaşan bu Çok Uluslu Güç (Multinational Force-MNF) Irak Geçici Hükûmeti ile iş birliği içerisinde ülkede istikrarı sağlamakla görevlidir. Kuzey ve Merkezi Irak'ın Amerikan, Güney Irak'ın İngiliz ve Orta-Güney Irak'ın Polonya komutası altında

¹ Gökhan Çetinsaya, "SETA Irak Dosyası: Irak'ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye", 2 Mart 2006, http://www.setav.org/document/SETA_Irak_Dosyası_02_03_06.pdf; Irak'ta ölen sivillerin sayısı konusunda farklı rakamlar söz konusudur. Bazı kaynaklar bu rakamın 30 000 civarında olduğunu ileri sürmektedir. "Kriegsbilanz: 2000 US-Soldaten und 30.000 Zivilisten starben im Irak", *Der Spiegel*, 26 Ekim 2005.

olduğu dört bölgeye ayrılmış olan MNF, genel olarak bütün Irak'tan sorumlu bir Amerikalı Generalin komutası altındadır. Irak hükûmetinin istediği zaman görev süresinin uzatılmasına karşı çıkabileceği MNF yeni oluşturulmakta olan Irak ordusunun da komutasını bünyesinde barındırmaktadır.²

Gerek MNF'nin, gerekse onun kontrolü altında ve NATO'nun da eğitim desteğiyle geliştirilmeye çalışılan Irak ordusunun, 2003 Savaşından beri önlemekte başarısız olduğu şiddet 2005 yılı içerisinde de Irak'ın en önemli sorunu olmaya devam etmiş, onbinlerce sivil Iraklı bombalı saldırılarda ya da direnişçilerle MNF ve Irak ordusu arasında yaşanan çatışmalarda hayatını kaybetmiştir.

Şiddet

Bir önceki yılda olduğu gibi, 2005 yılı içerisinde de Irak'ta gerçekleştirilen saldırıların herkesi hedef aldığı, çoğu zaman sadece ülkede kaos ortamını artırmak amacıyla sıradan insanların hedef seçildiği, bazense siyasi açıdan bir sembol niteliği taşıyan hedeflerin şiddetin kurbanı olduğu görülmüştür. Bu çerçevede, Iraklı Baas kalıntıları ve diğer Sünni direnişçiler ile El-Kaide'nin ülkedeki uzantılarının saldırıları, Amerikan ve diğer koalisyon güçleri askerlerine, Irak ordu ve güvenlik güçleri birimlerine, bu güvenlik teşkilatına katılmak için başvuruda bulunan gençlere, ülkede bir mezhep çatışması çıkarmak amacıyla Şii gruplara, Irak'ta asker bulunduran ya da ekonomik faaliyetleri bulunan devletleri ülkeden çıkarmak amacıyla bunların vatandaşlarına, kamu gücünü temsil eden üst düzey bürokrat ve politikacılara, ülke yönetiminde daha önce söz sahibi olmadıkları halde Washington ile yaptıkları iş birliği karşılığında yeni yönetimde çok etkili bir konuma gelen Kürtlere ve istikrarsızlığı artırmak amacıyla sıradan halka yönelmiştir.

Buna karşılık, isyancıların saldırılarına karşı koymakta yetersiz kalan MNF ve Irak ordu güçlerinin, herkesi potansiyel isyancı ve suçlu gören bir anlayışla sivil halkı da hedef alan baskı politikaları ve giriştikleri geniş kapsamlı saldırılar, ABD işgaline karşı duyulan tepkinin daha da güçlenmesine ve isyancılara yönelik desteğin artmasına yol açmıştır. Bu politikaları karşısında, isyanın yayılıp, tam bir bağımsızlık

² http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/laenderinfos/laender/laender_ausgabe_html?type_id=12&land...

savaşına dönüşmemesi konusunda Amerikan ve diğer Koalisyon güçlerinin en büyük şansı Irak'ın çok etnikli ve mezhepli yapısı olmuştur. Uzun yıllar boyunca Saddam Hüseyin'in de mensup olduğu Tikrit bölgesi etrafındaki Sünni Arapların baskı politikaları altında ezilen Kürtler ve Şiilerin büyük çoğunluğu, iktidardan aldıkları pay sayesinde MNF'yi hedef alan saldırılardan uzak kalarak Geçici Irak Yönetimine katılmayı tercih etmişler ve ülkede istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaya çalışmışlardır. Bu çerçevede kendilerini de hedef alan provokatif amaçlı saldırılar karşısında taraftarlarını sakin olmaya çağırarak Kürt ve Şii liderlerin tam anlamıyla ülkedeki şiddet ortamının dışında kaldıklarını söylemek de doğru olmayacaktır. Her iki grup da, eski Baas mensuplarının uzak tutulduğu Irak ordusu ve polis teşkilatında sahip oldukları etkinliği de kullanarak, Saddam Hüseyin zamanında kendilerini hedef alan baskıları gerçekleştiren Baas iktidarıyla bağlantılı Sünni Araplara karşı intikam saldırıları düzenlerken, özellikle Kürtlerin kendi kontrolleri altındaki Kuzey Irak'taki Türkmen, Arap ve Asuri azınlığa karşı baskı politikaları uyguladığı görülmüştür.³

Bütün bunların yanında, ülkedeki kargaşa ortamını fırsat bilen suç çetelerinin de gerek fidye istemek amacıyla kaçırdıkları yabancı uyruklu kişilere karşı, gerekse ülkedeki iş adamlarına karşı saldırılarıyla Irak'taki şiddetin daha da tırmanmasına yol açmaları söz konusu olmuştur. 2005 yılında gerek insan hayatı kayıpları açısından, gerekse ülke istikrarı açısından en fazla zarar veren saldırılar incelenirse, uluslararası hukuka açıkça aykırı bir şekilde Irak'a demokrasi ve insan hakları getireceği iddiasıyla 2003 savaşını başlatan ABD ve müttefiklerinin ülkenin tam bir kan gölüne dönmesinden başka bir katkılarının olmadığı görülür.

Şiddetin en önemli hedeflerinden biri Irak'taki siyasetçiler, gazeteciler ve yabancı diplomatlardı. 4 Ocak'ta Bağdad valisi Ali El-Haydari'nin altı güvenlik görevlisiyle birlikte öldürülmesinin ardından 10 Ocak'ta Samarra kentinin polis şefinin de bir saldırıya kurban gitmesi, Irak'ta bizzat güvenliği sağlamakla görevli kimselerin bile güvenlikten ne kadar uzak olduğunu gösteriyordu. 2005 yılı içerisinde Iraklı politikacıları hedef alan diğer önemli saldırılar arasında, 13

³ "Iraq: Displaced Arabs from Kirkuk in need of supplies", *IRIN*, 7 Mart 2005.

Ocak'ta Şii lider Ayetullah Sistani'nin iki yardımcısının öldürülmesi,⁴ Nisan ortasında Irak Geçici Hükûmeti Başbakanı Iyad Allavî'yi hedef alan El-Kaide saldırısında Allavî'nin kurtulmasına rağmen iki korumasının öldürülmesi,⁵ Ağustos sonunda Irak Devlet Başkanı Talabani'yi hedef alan başarısız suikast girişimi sayılabilir.⁶ Gazetecileri hedef alan saldırılar konusunda ise, Şubat sonunda kaçırılan Irak Televizyonu sunucusu bir kadın gazetecinin Musul kentinde öldürülmesi,⁷ Mayıs ortasındaki saldırılarda altı gazetecinin öldürülmesi, Ağustos başında bir Amerikalı gazetecinin Basra kentinde öldürülmesi 2005 yılının örneklerinden sadece bazılarıdır.⁸ Yabancı diplomatlara yönelik saldırıların en önemlisi şüphesiz, 2 Temmuz'da kaçırılan Mısır Büyükelçisi İhab El-Şerif'in kaçırılmasından beş gün sonra El-Kaide tarafından öldürülmesiydi. 6 Temmuz'da gerçekleştirilen bir başka saldırıdan Bahreyn Büyükelçiliği Maslahatgüzarı yaralı olarak kurtulurken, El-Kaide 25 Temmuz'da yaptığı açıklamada, daha önce kaçırdığı iki Cezayirli diplomatı öldürdüğünü duyurmuştur.⁹

Irak'taki şiddetin bir başka hedefi yeni oluşturulmakta olan Irak ordusu ve polis teşkilatı mensuplarıydı. Irak güvenlik güçlerine yönelik saldırıların önemli olanlarına dair bilgileri vermek ülkedeki istikrarsızlığın daha iyi anlaşılması açısından yararlı olacaktır. Şubat ayı başında Bağdad'ın güneyindeki bir polis istasyonuna gerçekleştirilen bir saldırıda 36 kişi hayatını kaybederken,¹⁰ 30 Mayıs'ta Bağdat'ın 100 Kilometre kadar güneyindeki Hilla kentinin hükûmet binası önünde gerçekleştirilen bir intihar saldırısında 21 polis,¹¹ 20 Haziran'da Kuzey Irak'ta Kürt bölgesindeki Erbil kentindeki polis merke-

⁴ "Extremisten ermorden im Irak zwei Vertreter des Schiitenführers Ayatollah Al Sistani", **Die Welt**, 14 Ocak 2005.

⁵ "Al-Qaeda says it attempted to kill outgoing Iraq PM", **AFP**, 21 Nisan 2005.

⁶ "Irak Devlet Başkanı Talabani'nin Konvoyuna Silahlı Kişilerce Ateş Açıldı", **AP**, 25 Ağustos 2005.

⁷ "TV-Moderatorin mit Kopfschuss getötet", **Der Spiegel**, 26 Şubat 2005.

⁸ "14 US marines, reporter killed in Iraq", **AFP**, 3 Ağustos 2005.

⁹ "Rebellenangriffe im Irak richten sich zunehmend auf Diplomaten", **Die Welt**, 6 Temmuz 2005; "Irak: Sarkawi-Gruppe kündigt Mord algerischer Diplomaten an", **Der Spiegel**, 26 Temmuz 2005.

¹⁰ "32 killed in Iraq attacks as suicide bombers target police", **AFP**, 7 Şubat 2005.

¹¹ "Selbstmordattentäter sprengen sich bei Polizeiversammlung im Irak in die Luft", **Die Welt**, 31 Mayıs 2005.

zine yapılan başka bir intihar saldırısında 20 polis,¹² 26 Haziran'da yine Kuzey Irak'taki Musul kentinde bir başka polis merkezine yönelik saldırıda 13 polis ölmüştür.¹³ 10 Temmuz'da Bağdat'taki bir askere alma bürosu önünde müracaat için bekleyen 400 kadar kişilik kalabalığı hedef alan bir saldırıda 25 kişi hayatını kaybederken 47 kişi yaralanmış,¹⁴ 29 Temmuz'da Suriye sınırı yakınındaki Musul kentine bağlı Rabia şehrindeki bir başka askere alma merkezine yönelik saldırıdaki ölü sayısı yine 25 ve yaralı sayısı da 35'in üzerindeydi. 10 Ekim'de Bağdat'ta güvenlik güçlerini hedef alan bir başka saldırıda 45 kişi,¹⁵ 12 Ekim'de Tel Afer kentindeki bir askere alma bürosu önünde gerçekleştirilen saldırıda 30 kişi,¹⁶ ve 6 Aralık'ta Bağdat'ta bir polis okulunda gerçekleştirilen bir intihar saldırısında 43 kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁷

Sünni direnişçilerin, yabancı savaşçıların ve El-Kaide'nin saldırılarının yöneldiği hedeflerden biri de, düşmanla iş birliği yapmakla suçladıkları Şiilerdi. Saddam Hüseyin döneminde sahip olamadıkları iktidardan şimdi fazlasıyla pay almaya aday olan ve halkın çoğunluğunu oluşturan Şiileri kışkırtarak bir iç savaş çıkarmayı arzu eden direnişçiler bu şekilde güçlenecek istikrarsızlık sayesinde ABD ve Koalisyon ortaklarının Irak konusundaki politikalarını engellemeyi amaçlıyorlardı. Şiileri hedef alan saldırıların önemlileri şunlardı: Şubat ortasında Aşure gününde Şiilere karşı gerçekleştirilen saldırılarda 90 kişi,¹⁸ 10 Mart'ta Musul'da Şiilerin cenaze namazı kıldıkları bir camiye yapılan bir intihar saldırısında 50'den fazla kişi,¹⁹ hayatını kaybederken, Nisan ayı içerisinde direnişçiler tarafından Madaen şehrinde rehin alınan 50 Şiinin cesedi 19 Nisan tarihinde Bağdad'ın güneyinde

¹² "Mindestens 20 Polizisten sterben bei Selbstmordattentat", **Der Spiegel**, 20 Haziran 2005.

¹³ "Mindestens 31 Tote bei zwei Selbstmordanschlägen im Irak", **Die Welt**, 27 Haziran 2005.

¹⁴ "Mindestens 40 Tote bei mehreren Selbstmordanschlägen im Irak", **Die Welt**, 11 Temmuz 2005.

¹⁵ "45 Tote bei zwei Bombenanschlägen im Irak", **Die Welt**, 11 Ekim 2005.

¹⁶ "Iraq suicide bombing kills 36 police in election run-up", **AFP**, 6 Aralık 2005; "Dutzende Tote bei Selbstmordanschlag im Irak", **Der Spiegel**, 12 Ekim 2005.

¹⁷ "Al-Qaida greift Polizeiakademie an", **Der Spiegel**, 6 Aralık 2005.

¹⁸ "Bei Anschlägen im Irak sterben 90 Shiiten", **Die Welt**, 21 Şubat 2005.

¹⁹ "47 killed as suicide bomber hits Shiite funeral; Iraq government deal nears", **AFP**, 10 Mart 2005.

Dicle Nehri'nde bulunmuştur.²⁰ 31 Ağustos günü Bağdat'ta dini törenlere katılan Şiilerin geçmekte olduğu bir köprüde düzenlenen bir saldırı sırasında çıkan panik nedeniyle 953 kişi hayatını kaybederken 815 kişi yaralanmıştır.²¹ Irak Devlet Başkanı Celal Talabani'nin üç günlük yas ilan ettiği bu olayın ardından Sünni grupların da Şiilerin acılarını paylaştıkları yönündeki mesajları bir süre için iki toplum kesimi arasındaki gerilimin azalmasını sağlasa da, Ekim ayı sonuna doğru radikal Şii Lider Mukteda Es-Sadr yandaşları ile Sünni direnişçiler arasında çıkan çatışmalarda 20'den fazla insan hayatını kaybetmiştir.²² 18 Kasım tarihinde Irak'ın doğusundaki Hanekin şehrindeki Cuma namazı kılan Şiilere yönelik intihar saldırılarında ölen insanların sayısı ise 74'ü bulmuştur.²³

Irak'ta saldırıların hedeflerinden bir başkası da ülkedeki Amerikan askerleriyle diğer Koalisyon güçleri askerleriydi. Toplam 846 Amerikan askerinin daha hayatını kaybettiği 2005 yılı içerisinde 26 Ocak tarihinde direnişçiler tarafından düşürülen bir helikopterde 30 askerin hayatını kaybetmesi ABD açısından en önemli kayıplardan biri olmuştur. Aynı gün ülkenin diğer kesimlerinde gerçekleştirilen saldırılarda 6 Amerikan askerinin daha ölmesi Washington yönetiminin kaygılarını daha da artıracak bir gelişme olmuştur.²⁴ Bundan birkaç gün sonra, 30 Ocak seçimlerinin hemen öncesinde Amerikan Büyükelçisinin hedef alındığı bir başka saldırıda iki kişi hayatını kaybetmiştir.²⁵ Direnişçilerle baş edemeyen Amerikan yönetiminin 1980'li yıllarda El Salvador'da yaptığına benzer şekilde, Irak'ta isyancıların bulunup öldürülmesini hedef alan gizli "ölüm timleri" oluşturmak istediği ve bu timlerin personelini Kürt ve Şii milisler arasından seçip yetiştirmeyi düşündüğü yönünde haberler yine Ocak ayında yoğunluk kazanmıştır.²⁶ Ancak ABD'nin müttefik olarak görmek istediği Şiilerin içerisindeki bazı grupların da zaman zaman Amerikan güçlerine karşı

²⁰ "Über 50 Geiseln getötet und in Fluss geworfen", **Der Spiegel**, 20 Nisan 2005.

²¹ "Irak ruft dreitägige Staatstrauer für die Opfer der Massenpanik aus", **Die Welt**, 2 Eylül 2005.

²² "Viele Tote bei Kämpfen zwischen Schiiten und Sunniten", **Der Spiegel**, 27 Ekim 2005.

²³ "Mehr als 80 Tote bei Anschlägen im Irak", **FAZ**, 19 Kasım 2005.

²⁴ "Im Irak 31 Tote bei Hubschrauberabsturz", **FAZ**, 27 Ocak 2005.

²⁵ "Raketenangriff auf US-Botschaft in Bagdad", **Der Spiegel**, 29 Ocak 2005.

²⁶ "Killerkommandos im Irak?", **Die Welt**, 10 Ocak 2005; "Kampf gegen Aufständische im Irak: Pentagon erwägt Salvador-Option", **Der Spiegel**, 10 Ocak 2005.

çatışmaya girdikleri görülmüştür. Mayıs ayı içerisinde Mukteda Es-Sadr'a bağlı Şii milisler ile ABD askerleri arasında yaşanan yoğun çatışmalarda çok sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. 24 Haziran'da Sünni direnişinin önemli merkezlerinden biri olan Felluce'de çıkan çatışmalarda ve Ekim ayı ortasındaki anayasa referandumu esnasında ABD ordusunun direnişçilere karşı gerçekleştirdiği operasyonlar sırasında 6'şar,²⁷ 3 Ağustos'taki bir başka çatışmada 14 Amerikan askerî ölmüştür.²⁸ 25 Ekim 2005 tarihinde, bir bombalı saldırı sırasında aldığı yaralar nedeniyle bir askerî hastanede ölen 34 yaşındaki bir Amerikan subayının Irak'ta savaşın başlamasından beri hayatını kaybeden 2000. Amerikan askerî olduğu açıklandı.²⁹ 2 Aralık'ta Felluce'de çıkan çatışmalarda ölen 10 Amerikan askerî bu sayıyı 2005 sonuna kadar artıran olaylardan sadece birisi olarak kayda geçse de, dünyanın "süper gücü" nün, hiç zorlanmadan kendisine bağlı bir yönetim kurmayı ümit ettiği Irak'ta düştüğü durumu ve güç politikasının gerek "güçlü"ler, gerekse "güçsüz"ler açısından dünyayı ne hale getirdiğini göstermesi açısından anlamlıydı.

Güç politikasının, sahip olduğu doğal kaynaklarla dünyanın en zengin ülkelerinden biri olmaya aday Irak'ı ne hale getirdiğini ve ABD'nin savaşı başlatmasındaki gerekçelerinden biri olan, "Irak halkını Saddam'ın baskı yönetiminden kurtarıp, onlara refah ve özgürlük getireceği" iddiasının ne kadar başarılı olduğunu daha iyi değerlendirmek açısından 2005 yılı içerisinde Irak'ta gerçekleşen en büyük saldırılara da kısaca değinmek faydalı olacaktır: 28 Şubat tarihinde Hilla şehrinde bir pazar yerinde gerçekleştirilen intihar saldırısında 130 ölü ve 133 yaralı,³⁰ 11 Mayıs'ta Tikrit, Huveyca ve Bağdat'ın güneyinde meydana gelen patlamalarda 60 ölü ve 100'den fazla yaralı,³¹ 16 Temmuz'da Bağdat yakınlarındaki Musayib kentinde gerçekleştirilen intihar saldırısında 90 ölü ve 150'den fazla yaralı,³² 14 Eylül'de Bağdat'ın Şii semtlerinin birinde günlük iş bekleyen insanların ortasında

²⁷ "Six US soldiers die in Iraq", **AFP**, 16 Ekim 2005.

²⁸ "14 US marines, reporter killed in Iraq", **AFP**, 3 Ağustos 2005; "Schwerer Anschlag auf US-Soldaten", **Der Spiegel**, 24 Haziran 2005; "Sechs US-Soldaten im Irak getötet", **Der Spiegel**, 7 Ekim 2005.

²⁹ "2000 US-Soldaten starben seit dem Beginn des Irak-Krieges", **Die Welt**, 27 Ekim 2005.

³⁰ "Mehr als 130 Tote in Hilla", **FAZ**, 2 Mart 2005;

³¹ "Blutige Anschläge und erbitterte Gefechte im Irak", **Die Welt**, 12 Mayıs 2005.

³² "Fast hundert Menschen starben im Flammeninferno", **Der Spiegel**, 17 Temmuz 2005.

patlatılan bir bomba nedeniyle 160 ölü ve 120 yaralı,³³ bundan bir gün sonra Kerkük ve Bağdat'ta gerçekleştirilen yeni bir intihar saldırısında, çoğunluğu polis 40 ölü ve çok sayıda yaralı,³⁴ 29 Eylül'de Balad şehrinde gerçekleştirilen saldırıda 95 ölü ve 100'den fazla yaralı³⁵ ve 19-20 Kasım tarihlerinde başta Bağdat olmak üzere değişik şehirlerde yapılan saldırılarda 130 ölü.³⁶

İnsan Hakları

2005 yılı insan hakları konusunda, ABD işgali altında geçen zamanın, ondan önceki Saddam Hüseyin döneminden daha iyi olmadığını kanıtlayan yeni bir yıl olmuştur. İnsanların en temel hakları olan can güvenliği ve işkence görmeme haklarının gerek direnişçiler ve gerekse ABD önderliğindeki Koalisyon ve Irak hükümeti güçlerince yoğun şekilde ihlali devam etmiştir.³⁷

Ülkedeki tutuklulara ve sivillere yönelik şiddet uygulamaları nedeniyle zaman zaman Koalisyon askerlerinden bazılarının yargılanması gündeme gelse de,³⁸ Irak'taki savaş ortamında, kendi ülkelerinde alışık olmadıkları bir güvenlik riski altında yaşamak zorunda kaldıklarından dolayı büyük bir bölümü psikolojik bunalım içerisinde olan askerlerin önemli bir kısmının, özellikle sivil halka yönelik insan hakları ihlallerine bulaştıkları bilinmekte ve bunların çoğunun medyadan gizlendiği tahmin edilmektedir. Bunun yanında Amerikan askerlerinin karıştığı işkence skandalları konusunda, işkence izninin bizzat Pentagon'dan geldiği yönündeki haberleri doğrulayacak gelişmelerin yaşandığı sırada Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in istifasını Başkan Bush'a sunduğu, ancak Bush'un bu istifayı kabul etmediği bilinmektedir.³⁹ Yani, Irak'ta 2004 yılında ortaya çıkan Ebu Gureyb

³³ "150 killed in Iraq attacks, Zarqawi declares war on Shiites", **AFP**, 14 Eylül 2005; "Mehr als 160 Tote bei Anschlägen im Irak", **Die Welt**, 15 Eylül 2005.

³⁴ "Mehr als 30 Tote bei Anschlägen im Irak", **FAZ**, 16 Eylül 2005.

³⁵ "Mehr als 100 Tote bei Bombenserie im Irak", **Die Welt**, 1 Ekim 2005.

³⁶ "Von Stabilität keine Spur", **FAZ**, 22 Kasım 2005; "Blutiges Wochenende im Irak", **Die Welt**, 21 Kasım 2005.

³⁷ "Washington untersucht Mißhandlungen", **FAZ**, 15 Ocak 2005.

³⁸ "Fifty British troops face prosecution over murder, other crimes in Iraq", **AFP**, 27 Şubat 2005.

³⁹ "Bush lehnte zwei Rücktrittsgesuche Rumsfelds ab", **FAZ**, 5 Şubat 2005; "Rumsfeld submitted resignation twice during Abu Ghraib scandal", **AFP**, 3 Şubat 2005.

Skandalı sırasında ortaya atılan sistematik işkence uygulamaları konusunda iddialar 2005 yılında da devam etmiştir. 3 Kasım'da, eski Dışişleri Bakanı Colin Powel'in üst düzey bürokratlarından biri, Irak hapisanelerindeki işkence skandalının Rumsfeld'i de aşarak Başkan Yardımcısı Dick Cheney'e kadar uzandığını, Cheney'in emri altındaki bürokratların bizzat işkence yoluyla sorgulama izinlerinden sorumlu olduklarını açıklamıştır.⁴⁰

Irak'taki Koalisyon güçleri, tutuklular üzerinde kendi işkence ve şiddet uygulamalarının yanında, ağırlıklı olarak Şii ve Kürtlerden teşkil edilen Irak güvenlik güçlerinin, eski yönetim zamanında baskılarına maruz kaldıkları Baas yanlılarına, yakalanan direnişçilere ve azınlık mensubu bazı muhaliflere işkence yapmalarına da göz yummuşlardır. Bu durumun ülkede arzu edilen istikrarın sağlanması önünde ciddi bir engel oluşturduğunu bilen Irak hükümeti temsilcileri, Haziran sonunda yaptıkları bir açıklamada, kendi güvenlik güçlerinin yol açtığı işkence vakalarının varlığından haberdar olduklarını itiraf ederek bunların önlenmesine çalıştıklarını dile getirmişlerdir.⁴¹

Koalisyon güçlerinin insan hakları ihlalleri genel olarak Irak'ta kurdukları, BM'nin uluslararası hukuka aykırı ilan ettiği hapisanelerdeki tutuklulara yönelik işkence ve şiddet uygulanması şeklinde kendini göstermiştir. Yukarıda değinildiği gibi, bu olayların çoğunluğu kamuoyundan gizlense de, 2004'te olduğu gibi, 2005 yılında da medyaya yansıyan işkence skandalları sistematik bir politikaya dönüşen bu olayların boyutu hakkında bir fikir vermektedir: Ocak ayı içerisinde, bir İngiliz askerî çıkarıldığı askerî mahkemede, arkadaşları Iraklı sivillere işkence yaparken onları kameraya çekmek suçundan hapis cezasına çarptırılıp ordudan atılmış, bir Amerikan askerî, ağır yaralı olduğunu görmesine rağmen bir Iraklı genci öldürmesinden dolayı bir yıl hapse mahkum edilmiş ve Ebu Gureyb'teki işkence fotoğraflarında sıkça görülen bir başka Amerikalı asker Texas'taki bir askerî mahkeme tarafından 10 yıl hapis cezası almıştır. Yine Ocak ayında, üç İngiliz askerinin karıştığı bir işkence skandalıyla ilgili bir davada yayınlanan fotoğraflar, Ebu Gureyb Hapishanesi skandalına benzer bir olayın İngiltere'nin işgal bölgesinde yer alan Basra'da da

⁴⁰ "Powell-Mitarbeiter erhebt schwere Vorwürfe gegen Cheney", *Der Spiegel*, 4 Kasım 2005.

⁴¹ "US acknowledges torture at Guantanamo and Iraq, Afghanistan: UN source", *AFP*, 24 Haziran 2005.

yaşandığını gösteriyordu.⁴² Irak'ın Koalisyon güçleri tarafından işgalinin meşruluğunu kendi kamuoyuna anlatma konusunda büyük zorluklar yaşayan İngiltere Başbakanı Tony Blair'i çok daha fazla zora sokan bu görüntülerin ardından, etkili insan hakları örgütlerinden Human Rights Watch 25 Ocak'ta yayınladığı bir raporda, Irak'taki tutukluların Koalisyon ve hükümet güçleri tarafından, tekmeden, kablolarla dövülmek ve vücutlarına elektrik verilmek suretiyle sistematik bir şekilde işkenceye maruz kaldıklarını açıklamıştır.⁴³

Mart ayı ortasında Amerikan ordusunun soruşturmaları sonucu, Afganistan ve Irak'taki hapishanelerde yaşanan işkence olaylarında hayatını kaybeden tutukluların sayısının 26 olduğu açıklandı.⁴⁴ Bu açıklamadan kısa bir süre sonra, Colorado'daki bir Amerikan mahkemesi Irak'ta üç sivil işkence yaparak yaralanmalarına sebep olmak suçundan bir Amerikan subayını suçlu bulmuş ve hapis cezasına mahkum etmiştir.⁴⁵ Temmuz ayı içerisinde, yine işkence olaylarına karışan üç İngiliz askerî savaş suçu işlemek gerekçesiyle askerî mahkemeye çıkarılırken, Eylül'de Ebu Gureyb skandalının en çok konuşulan isimlerinden Amerikalı kadın asker Lynndie England çıkarıldığı askerî mahkeme tarafından suçlu bulunmuştur.⁴⁶ Kasım ayı ortasında, Bağdat'taki bir gizli hapishanedeki işkence iddialarının araştırılması konusunda Sünnilerden gelen, uluslararası bir araştırma talepleri ise Amerikan yönetimi tarafından reddedilmiştir.⁴⁷ Yıl içerisinde yeni işkence iddiaları, bu iddiaların ortaya çıkmasına yol açan askerlerin tutuklanması veya yargılanması ve Irak'taki hapishanelerdeki kötü koşulları protestolar devam etmiştir.⁴⁸

Irak'taki insan hakları ihlalleri konusunda Koalisyon askerlerine yöneltilen bir başka suçlama da, çatışmalar sırasında sivillerin korunması konusunda gerekli tedbirleri almayarak savaş ve isyanla

⁴² "British troops 'knew the rules', expert tells Iraq abuse case", **AFP**, 19 Ocak 2005; "Zehn Jahre Haft für Foltersoldaten", **Der Spiegel**, 16 Ocak 2005; "Britischer Soldat wegen Misshandlung von Zivilisten verurteilt", **Der Spiegel**, 11 Ocak 2005.

⁴³ "Irak. Die Mehrheit der Gefangenen wird gefoltert", **FAZ**, 25 Ocak 2005.

⁴⁴ "Mehr als 25 Tote in US-Militärgefängenschaft", **Der Spiegel**, 26 Mart 2005.

⁴⁵ "US-Gericht verurteilt Hauptmann", **Der Spiegel**, 17 Mart 2003.

⁴⁶ Katja Gelinsky "Lynndie England ist wegen der Mißhandlung von Häftlingen in Abu Ghraib schuldig gesprochen worden", **FAZ**, 28 Eylül 2005.

⁴⁷ "USA wollen keine internationale Untersuchung", **Der Spiegel**, 17 Kasım 2005.

⁴⁸ "Hungerstreik gegen Haftbedingungen", **Der Spiegel**, 24 Aralık 2005.

ilgisiz çok sayıda insanın ölümüne yol açmaları olmuştur. 8 Ocak'ta bir Amerikan ordu sözcüsünün, Kuzey Irak'ta yanlışlıkla bir evin bombalanması sonucu sivillerin hayatını kaybetmesinden dolayı özür dilemesinin ardından,⁴⁹ Şubat ortasında İngiliz askerlerinin ülkenin güneyinde altı sivil öldürdükleri açıklanmıştır.⁵⁰ Mart ortasında Amerikan askerlerinin saldırılarında üç Iraklı sivilin ölmesi ve 10'dan fazlasının yaralanması, Ağustos sonunda Amerikan savaş uçaklarının ülkenin batısındaki saldırılarında çoğunluğu çocuk ve kadın olmak üzere 56 kişinin hayatını kaybetmesi,⁵¹ Eylül ayı içerisinde Kuzey Irak'ta, Suriye sınırı yakınındaki Tel Afer kentindeki isyancılara karşı Amerikan ordusunun gerçekleştirdiği büyük saldırıda yüzlerce sivilin hayatını kaybetmesi⁵² ve Ekim ortasında Amerikan güçlerinin değişik bölgelerde gerçekleştirdiği hava saldırılarında 39 sivilin hayatını kaybetmesi⁵³ Amerikan ordusunun Irak'ta, sivillerin de zarar gördüğü saldırılarından birkaç örnek olarak verilebilir.

Pentagon'un Kasım ortasında, Irak'taki isyancılara karşı mücadelede "yangın bombası" olarak da bilinen fosfor gazını kullandığını itiraf etmesi, bunun sivillere karşı kullanılmadığını belirtse de, Irak'taki insan hakları ve savaş hukuku ihlallerinin bir başka boyutunu oluşturmuştur.⁵⁴ Bunun yanında, Amerikan yönetimi tarafından Irak'ta ihlal edilen bir başka hak da basın özgürlüğü olmuştur. 28 Eylül'de dünyanın önemli haber ajanslarından biri olan Reuters'in, Irak'taki Amerikan askerlerinin, gazetecileri öldürmek, onlara kötü davranmak ve işlerini yapmalarını engellemek suretiyle basın özgürlüğünü yoğun şekilde ihlal ettiklerini ileri sürerek bu durumun düzeltilmesi için gerekenlerin yapılmasını talep etmesi bu alandaki sayısız örneklerden sadece birisiydi.⁵⁵ Washington yönetiminin medya özgürlüğüne yönelik bir başka ihlali de, Irak'ın önemli gazetelerinde para karşılığında Amerikan yanlısı yazıların çıkması yönündeki önemli

⁴⁹ "US air strike hits wrong house, kills five in northern Iraq", **AFP**, 9 Ocak 2005.

⁵⁰ "Britische Soldaten sollen Zivilisten getötet haben", **Der Spiegel**, 16 Şubat 2005.

⁵¹ "At least 56 killed by US air strikes in Iraq", **AFP**, 30 Ağustos 2005.

⁵² "Telafer Ateş Altında", **Türkiye**, 11 Eylül 2005; "Tel Afer'de katliam var", **Yeni Şafak**, 11 Eylül 2005.

⁵³ "US air strikes kill 70 rebels in Iraq", **AFP**, 17 Ekim 2005.

⁵⁴ "Spannungen nach Folterwürfen im Irak", **FAZ**, 17 Kasım 2005; "US-Armee setzte Phosphor gegen Aufständische ein", **Der Spiegel**, 16 Kasım 2005.

⁵⁵ "Reuters slams US for hampering journalists in Iraq", **AFP**, 28 Eylül 2005.

eleştiriler alan politikası olmuştur.⁵⁶ Irak'ta savaşın başından beri Amerikan askerleri ya da direnişçiler tarafından öldürülen gazetecilerin toplam sayısı ise 30'u geçmiştir.⁵⁷

30 Ocak Seçimleri ve Irak Geçici Hükûmeti

30 Ocak seçimleri, her ne kadar geçici bir parlamento ve bu parlamentonun içinden çıkacak geçici hükûmeti belirleyecek olsalar da, ülkenin geleceğinin nasıl şekilleneceği konusunda çok büyük önem arz ediyorlardı. Amerikan yönetimi açısından bu seçimler, Irak'ta kurmak istedikleri istikrarlı bir yönetim açısından çok önemli bir aşamayı ifade ediyordu. Seçimlerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilip ülkede istikrarın sağlanmasının Washington'a yönelik eleştirileri ortadan kaldıracığı ve savaşın başlangıcındaki uluslararası hukuka aykırı durumu unutturacağı ümit ediliyordu. Irak'ın kendi iç dengeleri açısından ise, gerek genel seçimlerdeki, gerekse eş zamanlı olarak yapılan vilayet konseylerinin seçimlerindeki oy dağılımının, ülke ve vilayetlerin yönetiminde kimin daha çok söz sahibi olacağı konusunda en önemli belirleyici olması bekleniyordu.

30 Ocak seçimleri analiz edilirken ilk değinilmesi gereken konu, bu seçimlerin yoğun bir şiddet ortamı içerisinde yapıldığı ve bu şiddet nedeniyle zaman zaman ertelenmesinin gündeme gelmesidir.⁵⁸ Seçimleri boykot eden Sünni Arapların içerisinden çıkan direnişçilerin gerçekleştirdiği saldırıların boyutlarından endişeye kapılan Irak Geçici Yönetimi Başbakanı Iyad Allavi'nin, 10 Ocak'ta, seçimlerin zamanında ve bütün ülkeyi kapsayacak şekilde yapılması konusunda şüphelerini açıklamasının ardından⁵⁹ Amerikan yönetimi, seçimlerin kararlaştırıldığı gibi 30 Ocak'ta yapılacağını, bunu engellemeye çalışanların başarılı olamayacağını açıklamıştır.⁶⁰ Seçimlerin eksiksiz olmayacağını kabul eden Washington, bütün eksikliklerine rağmen yapılacak olma-

⁵⁶ "Bush lässt Berichte über gefällige Artikel prüfen", *Der Spiegel*, 2 Aralık 2005.

⁵⁷ "Journalists killed in Iraq since US invasion", *AFP*, 3 Ağustos 2005.

⁵⁸ "Iraqi polling centre bombed by rebels as pre-electoral violence plagues Iraq", *AFP*, 14 Ocak 2005.

⁵⁹ "Allawi: Nicht überall wird gewählt werden können", *FAZ*, 12 Ocak 2005.

⁶⁰ "Bush und Alawi beharren auf Wahltermin", *Der Spiegel*, 12 Ocak 2005.

larının bile Irak halkı açısından büyük bir başarı sayılacağını ifade etmiştir.⁶¹

Seçim günü yaklaştıkça Irak'ta şiddetin giderek arttığı görülmüştür. 17 Ocak'ta Sünnilerin çoğunlukta olduğu Ramadi kentinde iki Şii direnişçiler tarafından vahşi bir şekilde kafaları kesilerek öldürülürken, 18 Ocak'ta seçim hazırlıklarında görevli olan iki kişi daha, seçimlerin yapılmasına karşı çıkan radikal örgütler tarafından öldürülmüştür.⁶² Halkı korkutarak seçimlerden uzak tutmaya yönelik saldırılar seçim günü daha da artmıştır. Başta Bağdat ve Basra olmak üzere birçok kentteki seçim büroları önünde patlatılan bombalarda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir.⁶³

Gerek bu saldırılar, gerekse Kürtler gibi bazı grupların, çoğunlukta oldukları bölgelerdeki Türkmenler ve Asuriler gibi azınlıkların oy kullanmalarını engelleyici tutumları tarafından gölgelenseler de, katılım oranının %58 olarak açıklandığı 30 Ocak seçimleri başta ABD olmak üzere birçok ülke tarafından başarılı olarak değerlendirilmiştir.⁶⁴ Amerikan Başkanı Bush, seçimlerin yapıldığı gün yaptığı açıklamada, Irak halkının büyük riskler altında seçime katılmalarının demokrasiye olan inançlarını gösterdiğini ifade ederken,⁶⁵ Arap basınında da, seçimlerin gerçekleştirilebilmiş olmasının büyük bir başarı ve kazananın da Irak olduğu yönünde yorumlar ağırlık kazanmıştır.⁶⁶ AB ülkeleri de, 2003 Savaşı sırasındaki pozisyonlarından bağımsız olarak, parlamento seçimlerini Irak'ta demokrasiye geçişin önemli bir adımı olarak değerlendirerek, ülkenin yeniden inşası konusunda her türlü yardımı yapacaklarını tekrarlamışlardır.⁶⁷ Ancak bu kitabın Türkiye'nin Ortadoğu politikasının incelendiği bölümde değinildiği gibi, bazı kesimlerin oy kullanmasının engellenmesi, vilayet konseylerine ilişkin sonuçlara etki edecek şekilde gerçekleştirilen göç hareketleri ve

⁶¹ "US-Regierung: Irak-Wahlen werden nicht perfekt sein", **Der Spiegel**, 13 Ocak 2005.

⁶² "Schiiiten vor Publikum geköpft", **Der Spiegel**, 17 Ocak 2005; "Terrorgruppe richtet Wahlhelfer hin", **Der Spiegel**, 19 Ocak 2005.

⁶³ "Dutzende Tote bei Attacken auf Wahllokale", **Der Spiegel**, 30 Ocak 2005.

⁶⁴ "Boucher: Seçimler son derece şeffaf bir ortamda yapıldı", **ASR**, 2 şubat 2005. (DBT).

⁶⁵ "Bush zur Wahl: "Ein Bekenntnis für die Demokratie", **Der Spiegel**, 30 Ocak 2005.

⁶⁶ "Arabische Presse: "Der Irak gewinnt die Wahl", **Der Spiegel**, 31 Ocak 2005.

⁶⁷ "Internationales Lob für die Wahlen im Irak", **Die Welt**, 1 Şubat 2005.

Sünnilerin boykotu nedeniyle, Türkiye gibi ülkelerden seçimlerin demokratik niteliğine dair ciddi eleştiriler gelmiştir.⁶⁸

Seçimlerin resmî sonuçları 13 Şubat tarihinde açıklandığında tahmin edildiği gibi Şiilerin en fazla oyu aldığı görülmüştür.⁶⁹ Abdülaziz El-Hekim, İbrahim El-Caferi ve Ahmet Çelebi liderliğindeki “Birleşik Irak İttifakı” oyların %48’ini alarak 275 sandalyeli mecliste 140 milletvekili çıkarmıştır. Celal Talabani ve Mesud Barzani liderliğindeki “Kürt İttifakı”, gerek kendi halkları arasındaki seçime katılma oranının çok yüksek olması ve gerekse Sünnilerin seçim boykotu nedeniyle, ülkedeki nüfusa oranlarının üzerinde oy alarak, %25 oyla 75 milletvekilliği kazanmıştır.⁷⁰ Seçimlere girildiği sıradaki geçici hükümetin başkanı olan İyad Allavi’nin lideri olduğu “Ulusal Irak Listesi” %13 oyla 40, devlet başkanı olan Gazi El-Yaver’in partisi “Iraklılar” %1,7 oyla 5 sandalye kazanmıştır. İki milyonu aşkın nüfuslarıyla Irak’ta Araplar ve Kürtlerin ardından üçüncü büyük etnik unsuru oluşturan Türkmenler ise bölünmüş olarak girdikleri 30 Ocak seçimlerinde bir varlık gösterememişlerdir. Türkmen nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan Şii Türkmenler, Irak’ın geneline hitap eden Şii partilerin, geriye kalan Sünni Türkmenlerin bir kısmı, buldukları bölgelerde etkin olan Kürt partilerinin listelerinden, diğerleri de Türkiye tarafından desteklenen ve aşırı bir şekilde Türkiye yandaşı olarak tanınmaya başlayan Irak Türkmen Cephesi listesinden seçime katılmışlardır.⁷¹ Seçimin ardından, Birleşik Irak İttifakı listesinden 5, Kürt İttifakı listesinden 4 ve Irak Türkmen Cephesi listesinden 3 olmak üzere toplam 12 Türkmen’in parlamentoya girebildiği görülmüştür. Bu durum, toplam nüfusa oranları %9 civarında olan Türkmenlerin parlamentoda ancak %4’lük bir temsil oranına sahip olacakları anlamına geliyordu. Buna karşılık, ülke nüfusunun % 20’sini oluşturan Kürtler parlamentodaki toplam sandalyelerin %28’ini elde etmişlerdi.

Seçimlerin ardından sıra yeni hükümet başkanının ve devlet başkanının kim olacağını belirlemeye gelmişti. Bu konuda meclisin, 15 Ağustos’a kadar yeni Irak anayasasını hazırlamak gibi çok önemli bir

⁶⁸ http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2005/Ocak

⁶⁹ “Iraq: Focus on election outcome”, *IRIN*, 14 Ocak 2005.

⁷⁰ “Irak... Sistani’nin listesi seçimlere ağırlığını koydu”, *AFP*, 14 şubat 2005. (DBT).

⁷¹ Gökhan Çetinsaya, “**SETA Irak Dosyası: Irak’ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye**”, 2 Mart 2006, http://www.setav.org/document/SETA_Irak_Dosyasi_02_03_06.pdf, s. 43-44.

görevi olduğu da düşünüldüğünde, çoğunluğu oluşturan Şiiler ve Kürtler arasında bir uzlaşmaya ihtiyaç vardı. Çünkü sahip olduğu 140 sandalyeyle parlamentoda mutlak çoğunluğa sahip olmasına rağmen Şiilerin en büyük partisi olan Birleşik Irak İttifakı'nın, gerek yeni devlet başkanını belirlerken, gerek anayasanın hazırlanması sırasında ve gerekse önemli hükümet kararlarında üçte ikilik bir çoğunluğa ihtiyacı olacaktı. Ayrıca, seçimlere katılmasalar da bazı Sünni gruplar iktidardan pay istemekteydiler ve onları karar mekanizmalarının tamamen dışında bırakmak ülkedeki isyan dalgasını daha güçlendireceği için Washington'dan, Sünnilerin de iktidara ortak edilmesi yönünde baskılar gelmekteydi. Bu durumda, tüm tarafların üzerinde ittifak edecekleri bir başbakan ve bir devlet başkanının belirlenmesi gerekiyordu. Çok zorlu bir görüşme ve tartışma sürecinin ardından, seçimlerin yapılmasından yaklaşık iki ay sonra, 6 Nisan'da Kürt İttifakı liderlerinden Celal Talabani Irak Geçici Ulusal Parlamentosu tarafından devlet başkanı seçilmiş, devlet başkan yardımcılıkları görevlerine ise Sünni Gazi El-Yaver ile Şiilerden Adil Abdül Mehdi getirilmiştir.⁷² Talabani başkan olarak yemin edip göreve başladığı 7 Nisan'da da, meclisin daha önce üzerinde anlaştığı Birleşik Irak İttifakı'ndan İbrahim El-Caferi'yi geçici yönetimin başbakanı olarak atamıştır.⁷³ Caferi'nin, ancak 28 Nisan'da aldığı güvenoyuyla görevine başlayabilen ve 36 bakandan oluşan kabinesinde büyük ağırlığa sahip Şiilerin ve Kürtlerin yanında Sünniler, Hıristiyanlar ve Türkmenler de temsil edilmiştir. Aynı zamanda kurulacak geçici hükümetin sanayi bakanı da olacak olan Sünni politikacı Hacim El-Hasani'nin 4 Nisan'da Parlamento başkanlığına seçildiği de düşünülürse, Washington yönetiminin, güvenmediği geçici müttefiki Şiiler, daha çok güvendiği geçici müttefiki Kürtler ve "geçici olarak" kendisine karşı en güçlü muhalefeti oluşturan Sünniler arasında hassas bir denge kurduğu gözlenmektedir.

Anayasa Referandumu

30 Ocak seçimleriyle oluşturulan parlamentonun en önemli görevi, Irak için demokratik bir anayasanın oluşturulması ve bu anayasanın kuracağı yeni hukuk sisteminin bir parçası olacak seçim kanunlarıyla bir asıl parlamentonun belirlenmesiydi. Daha önceden belirlenen takvime göre 15 Ağustos'a kadar hazırlanacak taslağın, bundan

⁷² "Celal Talabani, Irak meclisi tarafından devlet başkanlığı'na seçildi", **AFP**, 6 Nisan 2005. (DBI).

⁷³ "Dschaafari zum Premier des Irak ernannt", **Die Welt**, 8 Nisan 2005.

iki ay sonra yapılacak bir referandumla oylanması sonucu ortaya çıkması düşünülen yeni anayasanın, parlamento içerisinde oluşturulacak bir komisyon tarafından şekillendirilmesi öngörülse de, Irak'ta bulunduğu askeri gücüyle bu ülke politikasında önemli bir rol üstlenen Washington yönetiminin anayasanın hazırlanması sürecine yoğun müdahaleleri olmuştur.

Anayasanın hazırlanması sırasında birçok konuda, ülkedeki etnik ve mezhepsel bölünmüşlüğü de yansıtan şiddetli tartışmalar yaşanmıştır. Bunlardan en önemlileri, eskiden sahip oldukları iktidarı kaybetmenin şokunu yaşamaya devam eden Sünni Arapların yeni düzene ayak uydurup, anayasanın hazırlanması çalışmalarına ve referandumla katılıp katılmayacakları, Irak devletinin kurulmasından beri taşıdıkları bağımsız bir devlet kurma hayallerini gerçekleştirmeleri konusunda uygun şartların henüz oluşmadığını gören Kürtlerin, yeni anayasayı en azından güçlü bir otonomiye sahip olacak şekilde düzenleme arzularının başarılı olup olmayacağı ve İran'dakine benzer bir İslami Şii devleti kurma hayali taşıyan Şiilerin çoğunluğunun anayasayı bu istekleri doğrultusunda şekillendirip şekillendiremeyecekle-riydi.⁷⁴

Bu tartışmalara ve uzlaşmaz görünen çıkarlara rağmen, Washington yönetiminin de büyük uğraşları sonunda, Anayasayı hazırlamakla görevli komisyon hazırlamış olduğu taslağı, öngörüldüğü gibi 15 Ağustos'ta sunmayı başarmıştır.⁷⁵ Ancak özellikle Sünni Arapların karşı çıkması nedeniyle, parlamentonun bu taslağı oylaması gecikmiş, oylama önce 22 Ağustos'a sonra da 25 Ağustos'a ertelenmiştir.⁷⁶ Bu tarihte yapılan görüşmelerde de ortak bir metin üzerinde uzlaşılabilmesi üzerine Amerikan Başkanı Bush bizzat devreye girerek, Şiileri, anayasa konusunda en fazla itirazı dile getiren Sünni Araplar lehinde tavizler vermeye çağırmıştır.⁷⁷ Sünni Arapların destek vermediği bir anayasa taslağının kabul edilmesinin zor olduğunu ve ülkenin bu durumda istikrara kavuşmasının mümkün olmadığını bilen Irak Devlet Başkanı Talabani de, Sünnilerin isteklerinin karşılanması gerektiği-

⁷⁴ Helle Dale, "Demokrasiyi sağlamaya çalışmak", **Washington Times**, 25 Ağustos 2005. (DBI)

⁷⁵ "Irak: Verfassungsentwurf fertig gestellt", **Der Spiegel**, 15 Ağustos 2005.

⁷⁶ "Irakische Verfassung: Rätselfragen über Parlamentsabstimmung", **Der Spiegel**, 25 Ağustos 2005.

⁷⁷ "Bush schaltet sich in Verfassungstreit ein", **Der Spiegel**, 26 Ağustos 2005.

ni açıklamıştır.⁷⁸ Ancak Bush'un bu çabaları sonrasında anayasa taslağında Sünnilerin istediği yönde bazı değişiklikler yapılmasına rağmen, taslak 28 Ağustos'ta Sünnilerin katılımı olmadan, Şiiler, Kürtler ve diğer toplum kesimlerinin katılımlarıyla imzalanmıştır.⁷⁹ Ancak ABD'nin Irak Büyükelçisi Zalmay Halilzad, bu imzaya rağmen Sünni Arapların onayının elde edilmesi için söz konusu taslak üzerinde daha fazla değişiklik yapılabileceğini açıklamıştır. Bunun ardından yürütülen yoğun görüşmeler sonucunda, önemli Sünni gruplarının temsilcileri, anayasa taslağında, özellikle federalizmin gevşetilmesi yönünde yapılan değişiklikler karşılığında Eylül ortasında, taslağa dair anlaşmayı imzalamışlar, ancak taslağın düzeltilmesine yönelik taleplerini de sürdürmüşlerdir.⁸⁰

Mevcut seçim yasasına göre, referandumda en az üç vilayette üçte iki çoğunlukla reddedilmesi durumunda anayasanın kabul edilmemiş sayılacağından ve Sünni Arapların çoğunlukta olduğu Anbar, Diyala ve Selahaddin vilayetlerinde bu kadar çoğunlukla anayasanın reddedileceğinden korkulduğu için, bu durumu engellemek amacıyla parlamentonun Ekim ayı başında seçim yasasında yaptığı değişiklik başta BM olmak üzere uluslararası camia tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. ABD'nin de bu eleştirilere katılması üzerine parlamento geri adım atmak zorunda kalmış ve 6 Ekim tarihinde söz konusu değişikliği geri almıştır.⁸¹

Referandumun yapılacağı 15 Ekim tarihine yaklaşıncaya kadar, Sünni Arapların, özellikle, ülkeyi bölünmeye götüreceğini iddia ettikleri federalizm konusunda itirazları ve iyileştirme talepleri sürmüştür. En son olarak 11 Ekim'de, Irak Ulusal Meclisi Başkanı Haşim El-Hassani ve Devlet Başkanı Yardımcısı Gazi El-Yaver'in de aralarında bulunduğu Sünni kesimden değişik politikacıların da katılımıyla yeni bir uzlaşya varılmıştır. Buna göre, federalizmin sınırlarının ne olacağı gibi üzerinde anlaşılabilen konular anayasa taslağının dışında kalmış ve 15 Aralık sonrası oluşacak yeni parlamentonun yapacağı yasal

⁷⁸ "Irak Devlet Başkanı: Sünnilerin İstekleri Karşılmalı", **AP**, 25 Ağustos 2005.

⁷⁹ "Irakischer Verfassungsentwurf unterzeichnet, Sunniten verweigern Zustimmung", **Der Spiegel**, 26 Ağustos 2005.

⁸⁰ "Sunniten unterzeichnen Verfassungsentwurf für den Irak", **Die Welt**, 19 Eylül 2005; "Irak'ın en büyük Sünni partisinin lideri, taslak anayasada değişiklik yapılmasında ısrar ediyor", **AP**, 29 Eylül 2005. (DBI).

⁸¹ "Parlament nimmt Wahlrechtsänderung zurück", **Der Spiegel**, 6 Ekim 2005.

düzenlemelere bırakılmıştır.⁸² Buna rağmen Sünni Arapların çok büyük bir çoğunluğu 15 Ekim'de gerçekleştirilen referanduma katılmamış ve katılanların çoğunluğu da anayasa taslağının reddi yönünde oy kullanmıştır.⁸³ Ancak, Sünni Arapların yoğun olarak yaşadığı eyaletlerde referanduma katılım oranı %24'te kalmasına rağmen, Irak'ın genelinde bu oranın % 63'ü bulması ve anayasanın kullanılan oyların %78'i ile kabul edilmesi, Washington yönetimi tarafından büyük bir başarı olarak değerlendirilmiştir.⁸⁴ ABD gibi, Irak'ta Kürtler ve Şiiler ile uluslararası alanda BM ve AB başta olmak üzere uluslararası örgütler ve onların önde gelen üyeleri, Irak'ta referandumun gerçekleştirilmiş olmasını öven sözler sarf etmişlerdir.⁸⁵

Referandum sonuçları henüz belli olmadan yapılan bu övgülerin yerini, sonucun olumsuz olabileceği yönünde işaretlerin gelmesi üzerine kısa sürede endişe almıştır. Sünni Arapların çoğunlukta olduğu ve katılımın çok az olduğu vilayetlerin sadece ikisinde anayasa taslağının üçte ikinin üzerinde bir çoğunlukla reddedildiğinin anlaşıldığı 25 Ekim tarihinde ABD ve dostları rahatlamış ve kritik bazı vilayetlerde seçim sonuçlarının Koalisyon güçleri tarafından manipüle edilmiş olabileceği söylentileri arasında, anayasanın Irak halkı tarafından kabul edildiğini açıklamışlardır.⁸⁶

Önceden belirlenmiş takvime uyulması amacıyla ABD baskısı altında hazırlanan, bu nedenle de Irak'taki bütün etnik ve mezhepsel kesimler arasında bir uzlaşmaya dayanmaktan uzak olan ve federalizm gibi önemli konuların dışarıda bırakıldığı Yeni Irak Anayasası'nın temel özelliği Irak için, "geniş bir adem-i merkezîyet ve gevşek bir federasyona" dayalı bir siyasal sistem modeli getirmesidir.⁸⁷ 144

⁸² Gökhan Çetinsaya, "SETA Irak Dosyası: Irak'ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye", 2 Mart 2006, http://www.setav.org/document/SETA_Irak_Dosyası_02_03_06.pdf, s. 22

⁸³ "Sunni Arab province rejects Iraq constitution", **AFP**, 16 Ekim 2005.

⁸⁴ "Bush praises Iraq referendum as 'positive day' for world peace", **AFP**, 16 Ekim 2005.

⁸⁵ "World congratulates Iraq on referendum vote", **AFP**, 16 Ekim 2005; Carlos Hamaan, "Iraq's Shiites dance after voting 'yes' on constitution", **AFP**, 15 Ekim 2005; "Annan congratulates Iraq on referendum", **AFP**, 15 Ekim 2005; "Moscow welcomes Iraq referendum", **AFP**, 16 Ekim 2005; "Iraq referendum step in right direction: Arab League", **AFP**, 16 Ekim 2005.

⁸⁶ "Endergebnis: Irakische Verfassung ist angenommen", **Der Spiegel**, 25 Ekim 2005.

⁸⁷ Gökhan Çetinsaya, "SETA Irak ...", s. 22

maddeden oluşan Anayasanın temel düzenlemelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Yönetim şekli ve yasamanın kaynağı: Bağımsız ve egemen bir devlet olarak tanımlanan Irak'ın, temsili parlamenter sisteme sahip, demokratik bir federal cumhuriyet olduğunun belirtilmesinin ardından, İslam'ın devletin resmî dini olduğu, İslam'ın kurallarıyla çelişen yasa çıkarılamayacağı belirtilmiş, ancak bunu dengelemek için demokrasi-nin ilkeleriyle ve anayasada sayılan haklarla çelişen yasaların çıkarılamayacağı ifadeleri eklenmiş ve Hıristiyanlar ve Yezidiler gibi dini azınlıkların ibadet ve inanç özgürlükleri de garanti altına alınmıştır.⁸⁸

Ulusal kimlik: Pek çok milliyet, din ve mezhepten oluşan, İslam dünyasının bir parçası ve Arap Birliği'nin kurucu ve aktif bir üyesi olarak tanımlanan Irak'ın iki resmî dili Arapça ve Kürtçe olduğu, Türkmençe ve Asuri dilinin de, bu dilleri konuşan toplumların yoğun olarak yaşadığı idari bölgelerde diğer iki resmî dili oluşturduğu belirtilmiştir.⁸⁹

Federalizm: Kürtlerin kuzeyde özerkliklerini sürdürme haklarını tasdik eden Anayasa, aynı zamanda diğer vilayetlerin de bölgesel yönetim kurmalarının önünü açtığından, Şiilerin de çoğunlukta buldukları dokuz vilayette Kürtlerinkine benzer bir "bölge" kurabilecekleri ve bunun da İran'ın etkisi altına gireceği endişelerine yol açmıştır. Özellikle Sünni Araplar, Anayasadaki federalizm konusundaki düzenlemelerin ülkenin bölünmesine yol açacağını ileri sürmektedirler ki, onların bu konudaki endişeleri, değişik gerekçelerle de olsa, Irak'ın komşularının çoğu tarafından paylaşılmaktadır. ABD ve diğer Arap ülkelerinden gelen açıklamalar, onların bu endişelerinin paylaşıldığını göstermekteydi. Amerikan Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Irak'taki tarafların "federalizmin tam olarak ne anlama geldiği konusunda bir tartışmaya gireceklerini tahmin ettiğini" ifade ederken, Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa, "Irak'ın bir iç savaşa doğru yaklaştığını düşündüğünü" açıklamıştır.⁹⁰

⁸⁸ "Irak'ın taslak anayasasındaki önemli maddeler ve temel anlaşmazlıklar", **AP**, 14 Ekim 2005.

⁸⁹ "Hintergrund: Wichtigste Punkte des irakischen Verfassungsentwurfs", **Der Spiegel**, 29 Ağustos 2005; Gökhan Çetinsaya, "SETA Irak...", s. 21

⁹⁰ Tülin Daloğlu, "Irak'taki Anayasa oylaması ve bölgenin geleceği", **Washington Times**, 11 Ekim 2005.

Anayasa, federal yönetimin kendine has yetkilerini ve bölgesel yönetimlerle paylaştığı yetkilerini saydıktan sonra, bunların dışında kalan alanlarda bölgesel yönetimlerin yetkili olduğunu belirtmektedir. Buna göre, dış politikanın belirlenmesi, uluslararası anlaşmaların imzalanması, Irak'ın sınırlarının korunması ve güvenlik politikalarının belirlenmesi, maliye ve gümrük politikalarının belirlenmesi, vatandaşlıkla ilgili konuların düzenlenmesi, Irak'a dışarıdan gelen su kaynaklarına ilişkin politikaların belirlenmesi ve genel bütçenin hazırlanması gibi sınırlı bazı konular federal yönetimin yetki alanına girerken, federal yönetimin bölge yönetimleriyle paylaşacağı yetkiler de sınırlı tutulmuş, buna karşılık bölge yönetimlerine bırakılan yetkiler oldukça geniş olmuştur. Kendi anayasaları, yargı ve bütçe yetkileri olacak olan bölge yönetimleri, kendi polis ve güvenlik güçlerini kurabileceklerdir. Bölgelere verilen çok önemli bir ayrıcalık da, federal merkezin özel yetkileri içinde sayılmayan konularda federal yasaların kendi bölgesel yasalarıyla çelişmesi durumunda bölgesel yasaların üstün olacağı düzenlemesiydi.⁹¹

Petrolün zenginliğinin paylaşımı: Anayasa, Irak'ın petrol sanayisinin işletilmesinde ve tüm Irak halkının malı olarak tanımladığı petrol ve gazdan elde edilecek gelirin adil bir biçimde dağıtılmasında başlıca rolü merkezi yönetime verse de, çoğunlukla ülkenin petrol rezervleri bulunmayan orta bölgesinde yaşayan ve bu gelirlere mahrum kalmaktan korkan Sünni Araplar, petrol zengini bölgelerde yaşayan Şiiler ve Kürtlerin aslan payını aldıklarını düşünmektedirler.⁹² Petrol açısından zenginliğiyle bilinen ve Kürtler, Türkmenler ve Araplar arasında önemli bir gerginlik kaynağı olan Kerkük konusunda ise, Anayasanın getirdiği düzenleme bu kentin 2007 sonuna kadar Kürt Bölgesi'ne katılımını kolaylaştıracak bir işlem olarak yorumlanarak endişelere yol açmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre "Kerkük ve diğer ihtilafli bölgelerde halkın iradesini tespit etmek amacıyla yapılacak oylamadan" ve bunun 2007 sonuna kadar yapılmasından bahsedilmekteydi. 2003 Savaşından beri, ABD'nin Irak'taki en önemli müttefikleri olarak Kuzey Irak'ta sahip oldukları gücü Kerkük'ün nüfus yapısını değiştirmek konusunda kullanmaktan çekinmeyen Kürtlerin,

⁹¹ Gökhan Çetinsaya, "SETA ...", s. 22

⁹² "Irak'ın ...", AP, 14 Ekim 2005.

bu şehri Kürt Bölgesi'nin başkenti yapmak istedikleri yönündeki açıklamaları düşünülürse bu endişelerin nedeni daha iyi anlaşılabilir.⁹³

Saddam Hüseyin'in Baas Partisi üyelerinin hükûmete ve siyasi yaşama katılımın engellenmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasının öngörüldüğü Anayasanın değiştirilmesi konusunda ise, parlamentodaki üçte iki çoğunlukla kabul edilecek değişikliklerin halkın oyuna sunulması usulü benimsenmiştir.⁹⁴ Irak'taki bütün tarafların çıkarlarını yansıtmaya çalışırken sürdürülmesi zor bir sistem kuran Anayasanın 15 Aralık'ta gerçekleştirilecek seçimler sonrasında oluşacak yeni hükûmetin göreve başlamasıyla yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.⁹⁵

15 Aralık Seçimleri

Anayasa referandumunun ardından Irak'taki siyasal sistemin gelişimi açısından gözler 15 Aralık'ta gerçekleştirilecek Parlamento seçimlerine çevrilmiştir. 30 Ocak seçimlerinden farklı olarak, artık geçici nitelik taşımayacak parlamento ve hükûmeti belirleyecek bu seçimler konusunda Amerikan yönetiminin en fazla önem verdiği konu, 30 Ocak seçimlerine ve Anayasa referandumuna katılımları % 25'in altında kalan Sünni Arapların, artık siyasal sisteme katılımının sağlanmasıydı. Çünkü Sünnilerin muhalif olarak kalmaya devam ettiği bir Irak'ta istikrarın sağlanması ve ABD dostu sağlam bir yönetimin oluşturulması mümkün görünmüyordu. Hatta uzun vadede, Ortadoğu'daki en büyük düşmanı olan İran'a sekte bağlar nedeniyle çok yakın duran Irak Şiiileriyle sorun yaşamaması durumunda, onları dengelemek konusunda Kürtlerin yanında Sünni Arapların da ikinci bir müttefik olarak görülme istenebileceği düşünülürse Washington yönetiminin Sünnilerin seçime katılımının sağlanması konusuna neden bu kadar önem verdiği daha iyi anlaşılabilir.

Sünni Arapların seçime katılımı konusunda ABD, Irak konusunda bir türlü anlaşamadığı ve sürekli gerginlikler yaşadığı Türkiye'nin büyük desteğini görmüştür. 2003 Savaşı'na destek vermemesi

⁹³ Gökhan Çetinsaya, "SETA ...", s. 25; Tülin Daloğlu, "Irak'taki ...", *Washington Times*, 11 Ekim 2005.

⁹⁴ "Irak'ın ...", *AP*, 14 Ekim 2005.

⁹⁵ http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/laenderinfos/laender/laender_ausgabe_html?type_id=12&land...

yüzünden Washington yönetiminin öfkelerini üzerine çeken ve Kuzey Irak'taki PKK örgütlenmesi konusunda ABD'nin yardımını bulamayan Ankara'yı bu desteğe iten en önemli gerekçe ise kendi çıkarlarını da Irak'taki Sünni Arapların desteklenmesinde görmesiydi. Irak'ın parçalanmasının önündeki en büyük engel olarak görülen Sünni Arapların, mümkün olan en yüksek düzeyde yeni Irak yönetiminde yer almasının, ülkenin bölünmesini ve dolayısıyla Kuzey'de bir Kürt devletinin kurulmasını önleyeceğini düşünen Ankara, 4 Aralık'ta Iraklı Sünni liderlerle Amerikalıları İstanbul'da bir araya getirerek, Sünni Arapların seçimlere katılmaya ikna edilmesi konusunda büyük bir rol oynamıştır.⁹⁶

Irak'ta Sünni Arapların sistem dışı kalması sonucu oluşacak bir kaos ortamında ülkenin bölünmesi sonucu İran'dan Lübnan'a kadar uzanacak bir Şii kuşağı oluşmasından çekinen diğer bazı Sünni Arap devletlerinin de ABD ve Türkiye'nin bu çabalarına destek vermesi sonucu 15 Aralık seçimleri Sünnilerin de yoğun katılımıyla gerçekleştirildi.⁹⁷ Sünni Arapların çoğunlukta olduğu Anbar, Diyala ve Selahaddin vilayetlerinde seçime katılma oranı % 85'le, genel katılım oranı olan %79'un üzerinde gerçekleşmiştir. Bu rakam Şii vilayetlerdeki katılım oranının (%70) çok üzerinde, Kürtlerin çoğunlukta olduğu vilayetlerdeki katılım oranının ise (%89) biraz altındaydı.⁹⁸

Seçim sonuçlarına bakıldığında ise, Sünni Arapların bu defa seçimlere katılmasının 30 Ocak seçimlerine oranla diğer partilerin oy oranlarını ve kazandıkları milletvekilliği sayılarını düşürdüğü görülmüştür. Parlamentodaki mutlak çoğunluğunu kaybeden Şiilerin ortak partisi "Birleşik Irak İttifakı" oyların %41'ini alarak 128 milletvekili çıkarmıştır. Devlet Başkanı Talabani ile Kürt Bölgesi Başkanı Barzani'nin liderliğindeki "Kürt İttifakı" da, Kürt bölgelerindeki seçime katılma oranı 30 Ocak seçimlerine göre daha da artmış olmasına rağmen, oy kaybına uğrayarak %21 oyla 53 milletvekilliği kazanmıştır. Ancak Kürt İttifakı'nın oy kaybının bir nedeni de, 30 Ocak seçimlerinde bu ittifaka dahil olan Selahaddin Muhammed Bahaddin'in 15 Aralık seçimlerine ayrı bir parti olan Kürdistan İslami Birliği (KİB) ile girmesiydi. KİB'in aldığı oylar da hesaba katılınca Kürtlerin toplam oyları 23'e ve milletvekillerinin sayısı da 58'e çıkmaktadır. Diğer etnik

⁹⁶ "Türkiye devreye girdi. Sünniler seçime katılacak", **Yeni Şafak**, 5 Aralık 2005.

⁹⁷ "Weitgehend friedliche Parlamentswahlen im Irak", **Die Welt**, 16 Aralık 2005.

⁹⁸ Gökhan Çetinsaya, "SETA ...", s. 19

ve sekter grupların oy oranlarının azalmasına yol açan Sünni Arapların da seçimlere tek bir parti çatısı altında girmedeği görülmüştür. En büyük partileri olan Irak Tevafuk Cephesi %15 oyla üçüncü parti olarak 44 Milletvekili çıkarırken, diğer Sünni partileri Irak Ulusal Diyalog Cephesi 11, Uzlaşma ve Özgürlük Bloğu 3 ve Irak Milleti Listesi 1 milletvekilliği kazanmıştır. Böylece toplam olarak 59 milletvekili çıkarılan Sünni Araplar, parlamentoda Kürtlerden daha güçlü hale gelmişlerdir.⁹⁹

Ancak gerek Şii partiler, gerekse Kürt ve Sünni partiler içerisindeki oyların bir kısmının Türkmenlere ait olduğunu da belirtmek gerekir. 30 Ocak seçimlerinde olduğu gibi 15 Aralık seçimlerine de farklı partilerin çatısı altında giren Türkmenlerin parlamentoya soktukları milletvekili sayısı 12'den 7'ye düşmüştür. Bunlardan sadece 1'ini, Türkiye tarafından desteklenen Sadettin Ergeç liderliğindeki Irak Türkmen Cephesi çıkarırken, 4'ü Şiilerin Birleşik Irak İttifakı'ndan, 1'i Kürt İttifakı'ndan ve 1'i de Sünnilerin Irak Tevafuk Cephesi'nden parlamentoya girmiştir.¹⁰⁰

Irak'ta Türkmenlerin oy kullanmalarındaki bu çeşitlilik hariç tutulursa, seçim sonuçları etnik ve mezhepsel siyasi yapının iyice belirginleştiğinin bir göstergesi olmuştur. Seçmenlerin oy kullanmasında etnik ve sekter aidiyetin, siyasi görüşlerin önüne geçtiği ve Irak'ın yakın geleceğinde bu yapının değişmeden devam edeceği görülmüştür.¹⁰¹ Etnik ve sekter kimliklerini öne çıkarmayan İyad Allavi ve Gazi El-Yaver liderliğindeki Ulusal Irak Listesi'nin oy oranının %8'de kalması bu gelişmeyi destekler bir nitelik arz etmekteydi.

15 Aralık seçimleri uluslararası alanda genel olarak övgüyle karşılanırsa da,¹⁰² seçimlerden başarısız olarak çıkan Allavi ve taraftarlarının Irak Seçim Komisyonuna yönelik ağır suçlamaları söz konusu olmuştur.¹⁰³ Sünni Arapların en büyük partisi olan Irak Tevafuk Cep-

⁹⁹ a.g.e. s. 17.

¹⁰⁰ a.g.e. s. 45.

¹⁰¹ "Teilergebnisse der Wahl im Irak belegen religiöse und ethnische Orientierung", *Die Welt*, 20 Aralık 2005.

¹⁰² "Annan: Iraq vote 'milestone' toward democratic future", *AFP*, 16 Aralık 2005; "Germany calls Iraq vote important step towards democracy", *AFP*, 16 Aralık 2005; Ali Khalil, "Arab press hails Iraq vote as turning point", *AFP*, 16 Aralık 2005; "Pan-Islamic body hails Iraq's vote", *AFP*, 17 Aralık 2005.

¹⁰³ "Allawi camp alleges Iraq vote fraud", *AFP*, 17 Aralık 2005.

hesi liderlerinden Tarık El-Haşimi'nin de katıldığı suçlamalar, seçim sonuçlarının manipüle edildiği, turlar dolusu oy pusulalarının değiştirildiği gibi iddialar içermektedir.¹⁰⁴ Bu iddialar üzerine, gelen uluslararası baskıların da etkisiyle Seçim Komisyonu, sonuçların inceleneneğini açıklamıştır. BM Genel Sekreteri Kofi Annan, bu kararın çok yerinde olduğunu, seçimlerin yapılışı ile ilgili şikayetleri olan grupların iddialarının incelenmesinin, Irak'ta istikrarlı bir sistem kurulabilmesi açısından çok önemli olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁵

Kronoloji Irak 2005

- 26 Ocak:** Direnişçiler tarafından düşürülen bir helikopterde 30 ADB askerî hayatını kaybetti.
- 30 Ocak:** Irak Geçici Hükümeti'ni belirlemek amacıyla seçim yapıldı ve daha sonra yapılan açıklamada seçime katılım oranının % 58 olduğu belirtildi.
- 13 Şubat:** 30 Ocak Seçimlerinin sonuçları açıklandı. "Birleşik Irak İttifakı" oyların %48'ini alarak 275 sandalyeli mecliste 140 milletvekili çıkararak birinci parti oldu.
- 28 Şubat:** Hilla şehrinde bir pazaryerinde gerçekleştirilen intihar saldırısında 130 kişi ölürken 133 kişi de yaralandı.
- 10 Mart:** Musul'da Şiilerin cenaze namazı kıldıkları bir camiye yapılan bir intihar saldırısında 50'den fazla kişi hayatını kaybetti.
- 6 Nisan:** Kürt İttifakı liderlerinden Celal Talabani Irak Geçici Ulusal Parlamentosu tarafından devlet başkanı seçildi.
- 30 Mayıs:** Bağdat'ın 100 Kilometre kadar güneyindeki Hilla kentinin hükümet binası önünde gerçekleştirilen bir intihar saldırısında 21 polis öldürüldü.
- 7 Temmuz:** 2 Temmuz'da kaçırılan Mısır Büyükelçisi İhab El-Şerif El-Kaide üyeleri tarafından öldürüldü.
- 16 Temmuz:** Bağdat yakınlarındaki Musayib kentinde gerçekleştirilen intihar saldırısında 90 kişi öldü, 150'den fazla kişi de yaralandı.
- 25 Temmuz:** El-Kaide yaptığı açıklamada daha önce kaçırdığı iki Cezayirli diplomatı öldürdüğünü duyurdu.
- 15 Ağustos:** Anayasayı hazırlamakla görevli komisyon hazırlaması olduğu taslağı parlamentoya sundu.

¹⁰⁴ "Wahl im Irak: Ex-Ministerpräsident Alawi erhebt schwere Betrugsvorwürfe", **Der Spiegel**, 30 Aralık 2005; "Irak: Sunniten wollen Wahlergebnis anfechten", **Der Spiegel**, 20 Aralık 2005.

¹⁰⁵ "Annan begrüßt Überprüfung der Parlamentswahl im Irak", **Die Welt**, 31 Aralık 2005.

- 28 Ağustos:** Sünnilerin katılımı olmadan, Şiiler, Kürtler ve diğer toplum kesimlerinin katılımıyla Anayasa taslağı parlamentoda onaylandı.
- 31 Ağustos:** Bağdat'ta dini törenlere katılan Şiilerin geçmekte olduğu bir köprüde düzenlenen bir saldırı sırasında çıkan panik nedeniyle 953 kişi hayatını kaybederken 815 kişi yaralandı.
- 14 Eylül:** Bağdat'ın Şii semtlerinin birinde günlük iş bekleyen insanların ortasında patlatılan bir bomba nedeniyle 160 kişi öldü ve 120 kişi de yaralandı.
- 29 Eylül:** Balad şehrinde gerçekleştirilen saldırıda 95 kişi ölüirken, 100'den fazla kişi de yaralandı.
- 15 Ekim:** Anayasanın kabulü için referandum yapıldı ve anayasa % 78 oyla kabul edildi.
- 18 Kasım:** Irak'ın doğusundaki Hanekin şehrinde Cuma namazı kılan Şiilere yönelik intihar saldırısında 74 kişi hayatını kaybetti.
- 2 Aralık:** Felluce'de yaşanan çatışmalarda 10 Amerikan askerî öldürüldü.
- 6 Aralık:** Bağdat'ta bir polis okuluna yönelik intihar saldırısında 43 kişi hayatını kaybetti.
- 15 Aralık:** Parlamento seçimleri yapıldı. Oyların %41'ini alan "Birleşik Irak İttifakı" 128 milletvekili çıkararak birinci parti oldu.